ಆರ್. ಆರ್. ಜೋಶಿ

ಧಾರವಾಡದ ವಿದ್ಯಾಗಿರಿಯಲ್ಲೊಂದು ಮೈಲಾರದೇಗುಲ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ

ಮೈಲಾರದೇವರು ಮೈಲಾರಲಿಂಗ, ಮಲ್ಲಾರಿ, ಮಾರ್ತಾಂಡ, ಭೈರವ, ಖಂಡೋಬಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯಾಗಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಈತ ಶಿವನ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಲು ಮಲ್ಲಾರಿ ಮಹಾತ್ಮೆಯಲ್ಲದೆ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ ವಿಜಯ,' 'ಮಲ್ಲಾರಮಣಿಗಿರಿ ವಿಜಯ,' 'ಜಯಾದ್ರಿ ಮಹಾತ್ಮೆ' ಮುಂತಾದ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರು ; ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು ಮಾಳಚಿದೇವಿ, ಮೈಲಾರನಷ್ಟೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ತುಪ್ಪದಮಾಳವ್ವ. ಇವನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅಥವಾ ಇವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಗೊರವ, ಗ್ವಾರೆಪ್ಪ, ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ, ಒಗ್ಗಯ್ಯ ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗೊರವ, ಅಥವಾ ಗ್ವಾರಪ್ಪಗಳಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿವೆ. ಮೈಲಾರಪಂಥದ ಭಕ್ತರು, ಮೈಲಾರಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇಂದು ವಿಪುಲವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆನೆಗುಂದಿ, ಬೆಳಗಾಂವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಗಸೂಳಿ, ಕಾರಿಮನಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಬಟೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಲಾರ, ಬಿದರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಲಾರಪೂರ ಹಾಗೂ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವಿಹೊಸೂರು, ಮೈಲಾರದೇವರಗುಡ್ಡ (ದೇವರುಗುಡ್ಡ) ಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ.

ಮೈಲಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯು ಒಂದು ಆಗಿದ್ದು, ಸಾಕಷ್ಟು ಜನಜನಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಸಂಯೋಜನೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಲವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಗುಡಿ ಧಾರವಾಡದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ವಿದ್ಯಾಗಿರಿಯ ಮೇಲಿದೆ. ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಮೈಲಾರನ ಗುಡಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು 'ಮೈಲಾರದೇವರ ಗುಡ್ಡ'ವೆಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿವಾಗಿರುವ ಈ ದೇಗುಲ ಮೂಲತಃ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾಸ್ತುಕೃತಿ. ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅಥವಾ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಬಹುದು :

೧. ಒಂದನೆಯ ಘಟ್ಟ : ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ್ದು (೧೧-೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನ)

೨. ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟ : ಬಿಜಾಪೂರ ಆದಿಲಶಾಹಿ ಕಾಲದ್ದು (೧೬೭೦ : ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನ)

೩. ಮೂರನೆಯ ಘಟ್ಟ : ಮೂರನೆಯ ಬಾಲಾಜಿ ಬಾಜಿರಾವನ ಕಾಲದ್ದು (೧೭೫೩ : ೧೮-೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನ).

ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅಂತರಾಳ ಹಾಗೂ ನವರಂಗಗಳಿರುವ ಈ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಗರ್ಭಗುಡಿ ಹಾಗೂ

ಅಂತರಾಳ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಗರ್ಭ ಗುಡಿಯು ಈಗ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಗೂಡಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಇದರ ಬಾಗಿಲುವಾಡ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಮೇಲಿನಭಾಗದ ಮಕರತೋರಣ ಇರುವ ಫಲಕ ಕೆಲವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ನಾಗರಶೈಲಿಯ ನಾಲ್ಕು ಶಿಖರಮಾದರಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯ ಚಾಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಶಿಖರ ಮಾದರಿ(ಈಗ ನಶಿಸಿದೆ)ಗಳಿವೆ. ಈ ಶಿಖರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮುತ್ತಿನ ಕುಚ್ಚನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಿಂಹಮುಖಗಳು ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿವೆ.

ಅಂತರಾಳದ ಮೇಲ್ಚಾವಣಿ ಚತುರಸ್ರ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಕಮಲ ಫಲಕವಿದೆ. ಈ ಅಂತರಾಳದ ಎಡ ಮತ್ತು ಬಲ ಬದಿಗಳ ಅಂಕಣಗಳನ್ನು ಅನಂತರ ಸೇರಿಸಿರಬಹುದು. ಕಾರಣ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಿಡಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಬಳಸಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿ : ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮೈಲಾರಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪ. ಮೂರ್ತಿಯು ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದೆ. (ಉನ್ನತ ಆಸನದ ಮೇಲೆ) ಬಲಗಾಲನ್ನು ಮಡಿಸಿ, ಎಡಗಾಲನ್ನು ಇಳಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಮೈಲಾರ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಎಡಭಾಗದ (ಮೇಲಿನ) ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ, ಬಲಭಾಗದ (ಮೇಲಿನ) ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಗನಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡ ಡಮರು, ಕೆಳಗಿನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ (ಇದು ತಲೆಬುರಡೆಯಲ್ಲ) ಇವೆ. ಎಡತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಭುಜ ಗಣಪತಿ ಹಾಗೂ ಬಲತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಗಂಗೆಮಾಳ್ವ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಬಲಗಾಲಿನ ಕೆಳಗಿನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ನಿಂತ ನಾಯಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಎಡಗಾಲ ಕೆಳಗೆ ಸರ್ವಾಲಂಕೃತವಾದ ಜೂಲ, ಕಡಿವಾಣಗಳಿರುವ ಕುದರೆಯು ಜಿಗಿಯುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಮೇಲೆ ತ್ರಿಶೂಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಈಶ್ವರ ಲಿಂಗವಿದೆ. ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಡಮರಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಂದಿವಾಹನನ ಚಿಕ್ಕ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಮೇಲ್ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಎಡಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಮೈಲಾರದೇವರು ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಿರೀಟದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತ್ರಿಶೂಲ, ಮೇಲೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರುಂಡದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಂಠೀಹಾರ ಮಣಿಸರ ಹಾಗೂ ಕೈ ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬಳೆ, ಭುಜಕ್ಕೆ ಭುಜಬಂಧಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉದ್ದನೆಯ ವೈಜಯಂತಿಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ರುಂಡಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ತುಸು ದಪ್ಪಹೊಟ್ಟೆಯು, ಕುಡಿಮೀಸೆಯು ಈ ಮೈಲಾರನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯೌವನದ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಿರೀಟದ ಅಲಂಕರಣೆ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಆಭರಣಗಳ ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ಶಿಲ್ಪಸಂಯೋಜನೆ ಆಧರಿಸಿ ಇದನ್ನು ಸುಮಾರು ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಗಾರೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ದೇವಕೋಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಎದುರಿಗೆ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಂಗ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನವರಂಗ : ಅಂತರಾಳದ ದ್ವಾರಬಂಧ (೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಮರಾಠ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲ್ಚಾವಣಿ ಮಕರತೋರಣ ಫಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಪರಿಸಬಹುದು.

ವಿಶಾಲವಾದ ನವರಂಗ ಒಂಬತ್ತು ಅಂಕಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಭಾಮಂಟಪವಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡಾಯಿ ಹಿಡಿದ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ. ದಂತ ವಿನ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಪೀಠಭಾಗ, ಹರಿತವಾದ ಅಲಗಿನಂತೆ ಕಡಾಯಿ ಹಿಡಿದ ಬಳೆಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಗಂಟೆಯ ಆಕೃತಿಯ ಕಾಂಡ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಇದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಸ್ತಂಭವಿನ್ಯಾಸ, ಚಪ್ಪಟೆಯ ದಿಂಬಿನ ಆಕಾರದ ಶಿರೋಭಾಗ ಮತ್ತು ಅಗಲವಾದ, ಚೌಕಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಫಲಕಗಳುಳ್ಳ ಸ್ತಂಭಶಿರವು ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತ ಬೋದಿಗೆಗಳು ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡಿವೆ. ಗೋಡೆಗೆ ತಾಗಿರುವ ಇತರ ೧೦ ಕಂಬಗಳು ಬೇರೆ ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ಮುಂಭಾಗದ ಎರಡು ಕಂಬಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಡಾಯಿ ಹಿಡಿದ ಕಂಬಗಳ ಅನುಕರಣೆಯಂತೆ ಇವೆ. ನವರಂಗದ ತೊಲೆಗಳು ಕಂಬದ ವಿನ್ಯಾಸ ನಾಲ್ಕು ದಳದ ಪುಷ್ಪವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ದಂತವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ.

ಮೇಲ್ಭಾಗದ ವಿನ್ಯಾಸ ಎರಡು ಬಗೆಯದು. ನವರಂಗದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ನೃತ್ಯಮಂಟಪದ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿ ಚೌರಸದ ಮೇಲೆ ಚೌರಸವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಟ್ಟ ಪರಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆ ಕಲ್ಲಿನ (ತ್ರಿಕೋನ ಆಕಾರದ) ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಕಮಲ, ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳು, ಮಾಲಾಕಾರರು, ಸಿಂಹಮುಖ ಮುಂತಾದ ಅಲಂಕರಣೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಮಧ್ಯದ ಕಮಲಶಿಲೆ ತುಸು ಗೋಳಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಗುಂಡಿ ಬಟ್ಟಲಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಉಳಿದ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿಗಳನ್ನು ಕಮಲ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳ ಸಿಂಹಮುಖ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ತುಂಬಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ನವರಂಗದ ಮೇಲ್ಛಾವಣಿ ಸುಮಾರು ೪೯ ಕಮಲಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಮಲಗಳ ನಡುವೆ ಉಬ್ಬಿದ ಸಣ್ಣ ಕುಸುಮಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಕುಸುಮಗಳು ಭಗ್ನವಾದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪೂರ್ಣ ನಾಶಗೊಂಡಿವೆ. ಇವುಗಳ ಕೆತ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ನೈಮಾಟ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ನೃತ್ಯಮಂಟಪದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೆತ್ತಿದ ನಂದಿ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ನವರಂಗದಲ್ಲಿ (ಅಂತರಾಳದ್ವಾರದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ) ಶೇಷಶಾಯಿ ಅನಂತನ ವಿಗ್ರಹ ನೋಡಬಹುದು. ಅರೆಬರೆ ಕೆತ್ತಿದ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಶಿಲಾಫಲಕವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಇಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಏಳುಹೆಡೆ ಹಾವಿನ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಭುಜ ವಿಷ್ಣು ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಿಲಾಫಲಕವನ್ನು ಪೂರ್ಣಿಯಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದರೆ ಇದೊಂದು ಶಿಲ್ಪರತ್ನವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಗ್ರಹದ ರೂಪ-ರೇಷೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಎದೆಗೆ ಆನಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ತಲೆಗೆ ದಿಂಬಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮಲಗಿದ ವಿಷ್ಣು ತನ್ನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಬಲಬದಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶಂಖವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಮುಂದಿನ ಎಡಗೈಯನ್ನು ಎಡತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆನಿಸಿ ಇಟ್ಟಂತಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಭಿ ಕಮಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಗ್ರಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಲಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯು ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ; ಎಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಬಲತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದವನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಒತ್ತುತ್ತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆಯತಾಕಾರದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಈ ಶಿಲಾಫಲಕ ಬಹುಶಃ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳು : ನೃತ್ಯಮಂಟಪದ ತೊಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಮೂರು ಪುಟ್ಟ ಶಾಸನಗಳು ಇವೆ. ಅಕ್ಷರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಮೇಲಿಂದ ಇವು ಮಧ್ಯಕಾಲದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಾದಯ್ಯ-೩,' 'ಮಾದ್ಯ-೪' ಮತ್ತು 'ನವರಂಗ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ಮಾದಯ್ಯನ ಹೆಸರು ಬರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಇವನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿ ಇರಬಹುದು.

ನವರಂಗದ ಮುಂದಿನ ಕಂಬದ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಪರ್ಶಿಯನ್ ಶಾಸನಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ವರದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಶಾಸನ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಶವಾಗಿದೆ ಎಡಕಂಬದ ಶಾಸನ(ಅದೂ ಈಗ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ !)ಸಾರ ಈ ಮುಂದಿನಂತೆ ಇದೆ. (ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲ : ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೭೦) : "ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಧಾರವಾಡ ಕೋಟೆಯ ಸರ್ ಹವಾಲದಾರನೂ, ಬಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾನ ಸರದಾರ ಮಹ್ಮದಖಾನ ಉಲ್ಲಾ ಎಂಬುವನೂ ಧಾರವಾಡದ ಮುಸಲ್ಮಾನರರು ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ನಮಾಜ ಮಾಡಲೆಂದು ಈ ಗುಡಿಯನ್ನು ಒಂದು ಮಸೀದಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಿಸಿದನು." ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ೧೭೫೩ರಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಮರಾಠರು ಈ ಮಸೀದಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಮತ್ತು ಈಗಿನ ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಅಶ್ವಾರೂಢ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಬಹುಶಃ ಮೂರನೆಯ ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜಿರಾವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೭೪೦-೧೭೬೦) ಇದು ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಗುಡಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಮೂರು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುಡಿಯು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಈಗಿನ ಮೈಲಾರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ರಮ್ಯ ತಾಣವಾಗಿದೆ. ಧಾರವಾಡದ ಕೊಮಟಿಗರು ಈ ದೇವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾರ್ಷಿಕ ಜಾತ್ರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಫೆಬ್ರುವರಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಮೈಲಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತ್ರಿಶೂಲ, ಡಮರು, ಮರದ ಪಾತ್ರೆ, ದೊಡ್ಡ ಬಿಲ್ಲು, ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಗುಡ್ಡದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣದ ಲೇಪನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನವೀನ ಕಟ್ಟಡ ದೂರದಿಂದಲೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಇದು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಗುಡಿಯೆಂದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಯೋಗ್ಯ ದೇಗುಲವಾಗಿದೆ.